

Velká říjnová socialistická revoluce

KOMUNISTICKÝ SVAZ MLÁDEŽE

Politických vězňů 9, 111 21 Praha 1

Tel: 222897446, 222897469,

Fax: 222897442

ksm@ksm.cz <http://www.ksm.cz>

KOMUNISTICKÝ SVAZ MLÁDEŽE

***K 90. výročí Velké říjnové socialistické revoluce vydal
Komunistický svaz mládeže***

***Zpracováno podle knihy
„Dějiny Vsesvazové komunistické strany (bolševiků)“,
Svoboda, Praha 1951***

Komunistický svaz mládeže, Praha 2007

1. Rozvoj průmyslového kapitalismu a první kroky dělnického hnutí

Carské Rusko vstoupilo na dráhu kapitalistického vývoje později než jiné země. Do šedesátých let devatenáctého století bylo v Rusku velmi málo továren a závodů. Převládalo hospodářství šlechtických statkářů, založené na nevolnictví. Carská vláda, zeslabená vojenskou porážkou za krymské války a postrašená selskými rebeliemi proti statkářům, byla nucena **nevolnictví zrušit až roku 1861**.

Statkáři však utiskovali rolnictvo i po zrušení nevolnictví a rolníci byli nuceni platit za své „osvobození“ výkup. Zůstával tedy skoro týž stav jako za nevolnictví, jediné s tím rozdílem, že rolník byl nyní osobně svobodný, nebylo ho možno prodat nebo koupit jako věc.

Po zrušení nevolnictví se průmyslový kapitalismus v Rusku začal rychle rozvíjet i přes pozůstatky feudalismu, které tento rozvoj brzdily. S rozvojem průmyslu rostl počet dělnictva ve velkých průmyslových závodech – novodobého průmyslového proletariátu.

Všeobecné sčítání lidu z r. 1897 ukázalo, že zemědělstvím se zabývalo asi pět šestin veškerého obyvatelstva, kdežto v průmyslu, obchodu, dopravě a na stavbách byla zaměstnána celkem asi jedna šestina obyvatel. To dokazuje, že Rusko, ačkoliv se v něm kapitalismus rozvíjel, bylo zemí agrární, hospodářsky zaostalou. Rolnictvo, nejpočetnější třída v předrevolučním Rusku, se rozvrstvovalo. Na vesnici se z nejzámožnějších rolníků oddělovala kulacká honorace, vesnická buržoazie, naproti tomu přibývalo rolnické chudiny. Středních rolníků každým rokem ubývalo.

Postavení dělnictva v carském Rusku bylo neobyčejně těžké. V osmdesátých letech se v továrnách pracovalo nejméně 12 a půl hodiny denně, v textilním průmyslu 14 až 15 hodin denně. Děti pracovaly stejnou dobu jako dospělí, ale stejně jako ženy dostávaly mnohem menší mzdy. Mzdy byly nadmíru nízké, pojištění dělnictva neexistovalo, lékařská pomoc byla poskytována jen za úplaty, neobyčejně špatné byly také bytové poměry.

Dělníci se začali na majitelích továren a závodů společně domáhat zlepšení svého nesnesitelného postavení. První stávkové akce v sedmdesátých a osmdesátých letech obyčejně vznikaly pro nadměrné pokuty, šizení a podvádění dělnictva při výplatě, pro snižování úkolových sazeb. Roku 1875 byl v Oděse ustaven „**Svaz dělnictva jižního Ruska**“, r. 1878 v Petrohradě „**Severní svaz ruského dělnictva**“. Konečným cílem svazu bylo provedení socialistické revoluce – „svržení současného politického a hospodářského státního zřízení jako krajně nespravedlivého“.

První ruská marxistická skupina nazvaná „**Osvobození práce**“ byla zorganizována r. 1883 G. V. Plechanovem v Ženevě. Skupina přeložila do ruštiny Marxovy a Engelsovy spisy a začala je tajně šířit v Rusku, její členové také řadu marxistických spisů napsali. Hlavní překážkou rozšíření marxismu byly v té době narodnické názory, které převládaly mezi uvědomělými dělníky a revolučně smýšlející inteligencí. **Narodnici** se mylně domnívali, že hlavní revoluční silou není dělnická třída, nýbrž rolnictvo, které se snažili podnítit k boji proti carské vládě. Když se jim to nepodařilo, bojovali proti carismu jednotlivými atentáty a individuálním terorem. Tato metoda byla pro revoluci škodlivá. 1. března 1881 se narodovolcům podařilo vrženou pumou zabít cara Alexan-

dra II., na jeho místo však nastoupil Alexandr III., za kterého se dělníkům a rolníkům žilo ještě hůře.

2. Vytvoření Sociálně demokratické dělnické strany Ruska

Vladimír Iljič Lenin (vl. jm. Uljanov), narozený v Simbirsku (dnešním Uljanovsku) r. 1870, přesídlil r. 1893 do Petrohradu a stal se uznávaným vůdcem petrohradských marxistů. R. 1895 spojil všech asi dvacet marxistických kroužků v Petrohradě ve „**Svaz boje za osvobození dělnické třídy**“. Pod vedení „Svazu boje“ se v létě 1896 konala stávka 30 000 petrohradských textilních dělníků. Pod náporom této stávky byla carská vláda nucena omezit pracovní dobu na 11 a půl hodiny. Předtím omezení pracovní doby vůbec neexistovalo.

V prosinci 1895 byl Lenin carskou vládou zatčen.

Zároveň se „Svazy boje“ v Petrohradě, Moskvě, Kyjevě a dalších velkých městech vznikaly sociálně demokratické organizace také v západních neruských okrajových územích Ruska. Roku 1898 učinilo několik „Svazů boje“ první pokus o sjednocení v sociálně demokratickou stranu. Za tím účelem se v březnu 1898 v Minsku sešli zástupci těchto svazů na I. sjezdu **Sociálně demokratické dělnické strany Ruska (SDDSR)**.

Na **I. sjezdu SDDSR** bylo jen 9 účastníků. Lenin na sjezdu nebyl, dlel tehdy ve vyhnanství na Sibiři. Ústřední výbor strany, zvolený na sjezdu, byl záhy pozatýkán.

Počátkem r. 1900 se Lenin a jiní členové „Svazu boje“ navrátili ze sibiřského vyhnanství do Ruska. Lenin pojal plán založit všeruský nelegální marxistický časopis, který by sjednotil roztržitěné marxistické organizace a připravil založení skutečné strany.

V prosinci 1900 vyšlo v cizině první číslo „**Jiskry**“. Pod názvem listu bylo motto: „Z Jiskry vzejde plamen“. A opravdu, z „Jiskry“ zažehnuté Leninem vzešel později plamen velikého revolučního požáru, který dočista strávil šlechticko-statkářskou carskou monarchii a buržoazní moc.

Koncem XIX. století nastala v Evropě průmyslová krize, která brzy zasáhla také Rusko. Průmyslovou krizí a nezaměstnaností dělnické hnutí zastaveno a ochromeno

Vůdce bolševiků Lenin

Již 18. února 1918 přijal Ústřední výbor Leninův návrh, aby německé vládě byl poslán telegram s nabídkou okamžitého uzavření míru. Němci, aby si zajistili výhodnější mírové podmínky, pokračovali v ofenzivě a teprve 22. února dala německá vláda souhlas k podepsání míru, přičemž mírové podmínky byly mnohem těžší než podmínky původní.

Za zradu Trockého a Bucharina Sovětská republika draze zaplatila. Lotyšsko, Estonsko, nemluvě už o Polsku, byly postoupeny Německu. Ukrajina byla odtržena od Sovětské republiky a stala se vazalským státem Německa. Sovětská republika se zavázala platit Němcům válečnou náhradu.

Aby byla otázka míru definitivně vyřešena, byl svolán VII. sjezd strany. VII. sjezd byl zahájen 6. března 1918. Byl to první sjezd svolaný po převzetí moci bolševickou stranou. Strana měla v té době nejméně 270 000 členů.

Na VII. sjezdu bylo usneseno změnit název strany a přepracovat program strany. **Strana si dala název Komunistická strana Ruska (bolševiků) – KSR(b)**.

18. Přijetí ústavy Ruské socialistické federativní sovětské republiky

Když sovětská vláda uzavřela mír, přikročila k **provádění socialistické výstavby**. Bolševici se museli naučit novým způsobem organizovat a spravovat výrobu. Hlavní úkoly v této etapě spatřoval Lenin v registraci toho, co se v národním hospodářství vyrábí, a v kontrole toho, jak se všech vyrobených produktů užívá. Strana zahájila **energetický boj proti lajdáctví ve výrobě a proti pracovní nekázní v průmyslu**. Masy si zvykaly na nové pracovní poměry pomalu. Proto ústředním úkolem v tomto období se stala otázka pracovní kázně.

Lenin zdůrazňoval, že je nutno organizovat v průmyslu socialistické soutěžení, zavádět úkolový systém, potírat rovnostářství, používat kromě výchovných metod přesvědčování i též metod donucovacích vůči těm, kteří chtějí co nejvíce od státu, lenoší a zabývají se spekulací.

Vesnice byla tehdy ve víru **boje chudiny proti kulactvu**. Kulaci nabývali sil a zabírali půdu zkonfiskovanou statkářům. Zdráhali se prodávat státu obilí za pevně stanovené ceny, chtěli způsobit hlad a tím donutit sovětský stát, aby upustil od provádění socialistických opatření. Strana se rozhodla kontrarevoluční kulactvo rozdrtit. Dekretem z 11. června 1918 byly zřízeny výbory vesnické chudiny („kombědy“). 50 milionů hektarů kulacké půdy přešlo do rukou vesnické chudiny a středních rolníků. Značná část výrobních prostředků kulactva byla zkonfiskována a dána vesnické chudině.

4. července 1918 byl zahájen **V. sjezd sovětů**. Na něm byla přijata **ústava Ruské socialistické federativní sovětské republiky (RSFSR)** – první sovětská ústava.

Velká říjnová socialistická revoluce vyvrátila kapitalismus, vzala buržoazii výrobní prostředky a převedla továrny, závody, půdu, železnice a banky do vlastnictví všeho lidu, do vlastnictví společenského. Nastolila diktaturu proletariátu a vložila vedení obrovského státu do rukou dělnické třídy, která se tak stala třídou panující. Tím zahájila Velká říjnová socialistická revoluce novou éru v dějinách lidstva – éru proletářských revolucí, epochu přechodu od kapitalismu k socialismu a komunismu.

ihned zahájeno jednání o spravedlivém demokratickém míru“. Avšak „spojenci“ – Anglie a Francie – návrh sovětské vlády zamítli. Proto se sovětská vláda rozhodla zahájit jednání s Německem a Rakouskem. Jednání bylo zahájeno 3. prosince v Brest-Litevsku. 5. prosince byla podepsána úmluva o příměří, o dočasném klidu zbraní.

Všichni kontrarevolucionáři vedli zběsilou agitaci proti podepsání míru. Trockij a skupina „levých komunistů“ zahájili ve straně zběsilý boj proti Leninovi a žádali, aby se pokračovalo ve válce. 10. února 1918 bylo mírové jednání v Brest-Litevsku přerušeno. Přestože Lenin a Stalin jménem Ústředního výboru strany naléhali na podepsání míru, Trockij jako předseda sovětské delegace v Brest-Litevsku věrolomně přestoupil přímé směrnicí bolševické strany. Prohlásil, že Sovětská republika odmítá podepsat mír za podmínek navržených Německem, a zároveň Němcům ohlásil, že Sovětská republika válčit nebude a pokračuje v demobilizaci armády.

Německá vláda přerušila příměří a zahájila ofenzivu. Avšak vojenská intervence německých imperialistů vyvolala mohutné revoluční nadšení v zemi. Na zvolání strany a sovětské vlády: „Socialistická vlast je v nebezpečí!“ odpověděla dělnická třída urychleným tvořením oddílů Rudé armády. 23. února, den odražení armád německého imperialismu, se stal dnem zrodu Rudé armády.

Lenin na Rudém náměstí v Moskvě

nebylo. Naopak, boj dělnictva nabýval stále revolučnějšího rázu. Stávky byly stále úpornější a organizovanější.

Dělnické hnutí zapůsobilo na rolnictvo. Rolníci podpalovali statkářská panství, zabírali statkářskou půdu, pobíjeli nenáviděné „zemské náčelníky“ a statkáře. Proti vzbouřeným rolníkům byla posílána ozbrojená moc, bylo do nich střeleno, byli po stech zatýkáni, avšak revoluční hnutí rolnictva narůstalo dále.

Zesílilo i opoziční studentské hnutí. Na studentské demonstrace a stávky reagovala vláda tím, že zavřela univerzity, uvrhla stovky studentů do žalářů a posléze se rozhodla povolát neposlušné studenty do armády. V odpověď na to zorganizovalo studentstvo v zimě 1901 – 1902 studentskou generální stávkou. Počet stávkujících studentů dostoupil 30 000.

Přestože se r. 1898 konal I. sjezd Sociálně demokratické dělnické strany Ruska, který ohlásil založení strany, strana ustavena nebyla. Chyběl program a organizační řád strany, pozatýkaný ústřední výbor už nebyl obnoven. Lenin soudil, že před svoláním II. sjezdu, který by sjednotil místní organizace a založil stranu, je třeba **zjednat jasno o cílech a úkolech strany**, vědět, jakou stranu vybudovat. V článku „*Čím začít?*“ nastínil Lenin konkrétní plán vybudování strany, rozvedený potom v knize „*Co dělat?*“

Pokud jde o **strukturu a složení strany samé**, Lenin soudil, že ve straně musí být dvě složky: a) Úzké jádro stálých zapracovaných vedoucích funkcionářů, k nimž patří hlavně profesionální revolucionáři. Tito pracovníci nemají jiné zaměstnání a věnují se pouze revoluční činnosti. b) Rozsáhlá síť stranických organizací, početná masa členů strany, kteří mají vliv na statisíce pracujících, se stranou sympatizujících a ji podporujících.

Pokud jde o **ráz strany**, která měla být vytvořena, Lenin soudil, že strana má být předvojem dělnické třídy, vůdčí silou dělnického hnutí. **Konečným cílem strany je svržení kapitalismu a nastolení socialismu**. Jelikož svržení kapitalismu je nemožné, dokud nebude svržen carismus, aby strana zburcovala veškerý lid do boje proti carismu a svrhla jej jako první překážku na cestě k socialismu.

Na Západě v té době mezi sociální demokracií začal stále více sílit oportunistický proud, vystupující pod heslem „svobody kritiky“

Bolševické noviny „Jiskra“

Marxe, požadující „revizi“, přezkoumání Marxova učení (odtud název **revizionismus**), požadující, aby se upustilo od revoluce, od socialismu a od diktatury proletariátu. V Rusku tuto linii tehdy prosazovali takzvaní „ekonomisté“.

V sociálně demokratických organizacích v Rusku zvítězil směr určený Leninem a „Jiskrou“. **II. sjezd SDDSR** byl zahájen 17. (30.) července 1903. Sešel se tajně v cizině – zprvu zasedal v Bruselu, poté se přestěhoval do Londýna. Sjezd schválil program, který předložila „Jiskra“. Při projednávání organizačního řádu strany však vznikly na sjezdu rozhořčené spory mezi Leninem a pevnými „jiskrovci“ a oportunistickou částí v čele s Martovem a Trockým. Oportunisté prosazovali organizačně neuspořádanou stranu, do které by se členové zařazovali sami a nebyli by povinni být členy jedné z jejích organizací a podržovat se stranické kázně. Sjezd tehdy schválil většinou hlasů organizační řád ve formulaci Martovově.

Lenin považoval za nutné zvolit do ústředního výboru pevné a důsledné revoluční náře. Martovci usilovali o to, aby v ústředním výboru měly převahu kolísavé živly. Většina sjezdu šla v této otázce s Leninem. Od té doby byli Leninovi přívrženci, kteří na sjezdu dostali při volbách většinu (rusky „bolšinstvo“) hlasů, nazýváni **bolševiky**, Leninovi odpůrci, kteří obdrželi menšinu (rusky „mešinstvo“) **menševiky**.

3. „Krvavá neděle“ a vzpoura na křižníku „Potěmkin“

Menševici se všemožně snažili mařit usnesení II. sjezdu strany a zmocnit se jejich ústředních orgánů. Z časopisu „Jiskra“ vytvořili svůj orgán, Lenin z jeho redakce vystoupil. Proti počínání menševiků se Lenin vyslovil v knize „*Krok vpřed, dva kroky vzad*“, která byla vydána v květnu 1904 a její rozšíření způsobilo, že se většina místních organizací semkla kolem Lenina. V létě 1904 se však menševici zmocnili většiny míst v ústředním výboru. 4. ledna 1905 vyšlo první číslo bolševického časopisu „**Vperjod**“ (Kupředu) a bolševici začali připravovat III. sjezd strany. Tak se ve straně utvořily dvě od sebe oddělené frakce – bolševiků a menševiků – se svými ústředními a časopisy.

Porážka Ruska v rusko-japonské válce v r. 1904 posílila nenávist mas k carismu. 3. ledna 1905 vypukla stávka v Putilovských závodech, největším podniku v Petrohradě, která se přeměnila ve stávkou generální. Již před stávkou založila policie za přispění provokatéra popa Gapona „**Hromadu ruského průmyslového dělnictva**“. Když vypukla stávka, pop Gapon přišel na schůze tohoto spolku s provokačním plánem: nechť se 9. ledna všichni dělníci shromáždí a pokojně jdou v průvodu k Zimnímu paláci a odevzdají carovi petici. Car prý vyjde k lidu, vyslechne jeho požadavky a vyhoví jim. Do petice byl pojat požadavek svobody tisku a slova, svobody dělnických spolků, rovnosti všech před zákonem, odluky církve od státu, zavedení osmihodinové pracovní doby a předání půdy rolníkům.

Časně zrána 9. ledna 1905 vyšli dělníci k Zimnímu paláci. Šli k carovi s celými rodinami – dětmi a starci, nesli carovy obrazy a chrámové korouhve, zpívali nábožné písně a táhli bezbranní. Celkem vyšlo do ulic přes 140 000 osob. Mikuláš II. (nástupce Alexandra III. od r. 1894) je přivítal nepřátelsky. Rozkázal střílet do bezbranných děl-

zemi. **Velká říjnová socialistická revoluce zvítězila z těchto hlavních příčin:**

1) **Říjnová revoluce měla proti sobě v ruské buržoazii nepřítele poměrně slabého**, špatně zorganizovaného a politicky málo zkušeného. Když se Ruská buržoazie dostala k moci, nedovedla vymyslet nic lepšího, než ve všem hlavním pokračovat v politice nenáviděného cara. Není divu, že lid neviděl podstatný rozdíl mezi politikou cara a politikou buržoazie, že nenávist vůči carovi přenesl na Prozatímní vládu buržoazie.

2) **V čele Říjnové revoluce stála dělnická třída Ruska**, třída zocelená v bojích, která prošla v krátké době dvěma revolucemi.

3) **Dělnická třída Ruska měla za revoluce tak významného spojence, jakým byla rolnická chudina**, která tvořila převážnou část vesnického obyvatelstva. Tím, že existoval svazek dělnické třídy a rolnické chudiny, bylo určeno i chování středních rolníků, kteří dlouho kolísali a teprve před říjnovým povstáním se doopravdy přiklonili k revoluci a připojili k rolnické chudině.

4) **V čele dělnické třídy stála bolševická strana**. Jedině taková strana mohla tak dovedně spojit v jeden revoluční proud různá revoluční hnutí, jako všeobecně demokratické hnutí za mír, rolnické hnutí za zabránění statkářské půdy, národně osvobozené hnutí utiskovaných národů za národnostní rovnoprávnost a socialistické hnutí proletariátu za svržení buržoazie a za nastolení diktatury proletariátu.

5) **Říjnová revoluce vzplanula v době, kdy imperialistická válka byla ještě v plném proudu**, kdy hlavní buržoazní státy byly rozštěpeny na dva nepřátelské tábory, kdy tyto státy zaměstnané válkou neměly možnost aktivně zakročit proti Říjnové revoluci.

17. Brest-litevský mír

Aby byla upevněna sovětská moc, **bylo zapotřebí rozmetat starý, buržoazní státní aparát a místo něho vytvořit nový aparát sovětského státu**. Ministerstva byla zrušena a místo nich byly vytvořeny sovětské správní orgány a příslušné lidové komisariáty. Byla zřízena Nejvyšší hospodářská rada, aby řídila průmysl v zemi. Byla zřízena Všeruská mimořádná komise k boji proti kontrarevoluci a sabotáži, vedená F. Dzeržinským. Byl vydán dekret o utvoření Rudé armády a námořnictva. Když Ústavodárné shromáždění, zvolené v podstatě ještě před Říjnovou revolucí, odmítlo schválit dekrety II. sjezdu sovětů, bylo rozpuštěno.

Aby byly nadobro odstraněny pozůstatky feudalismu, byly vydány dekrety o zrušení stavů, zrušení omezení pro národnosti a náboženská vyznání, o odluce církve od státu a školy od církve, o rovnoprávnosti žen a rovnoprávnosti národů Ruska.

Aby byla podlomena hospodářská síla buržoazie a zorganizováno nové sovětské hospodářství, byly znárodněny banky, železnice, zahraniční obchod, obchodní loďstvo a celý velkopřůmysl všech odvětví. Aby byla země zbavena finanční závislosti na cizích kapitalistech, byly zrušeny zahraniční půjčky, které uzavřel car a Prozatímní vláda.

Sovětská vláda učinila nabídku „všem válčícím národům a jejich vládám, aby bylo

zároveň věc osvobození pracujících a vykořisťovaných mas obyvatelstva od jakéhokoli otroctví a od jakéhokoli vykořisťování“. Téže noci přijal sjezd **dekret o půdě**, podle kterého se „statkářské vlastnictví půdy ruší ihned bez jakékoli náhrady“. Statkářské, pachtovní a klášterní pozemky byly dány do bezplatného užívání všem pracujícím. Všechno nerostné bohatství, lesy a vody přecházely do vlastnictví lidu.

Na II. všeruském sjezdu sovětů byla posléze ustavena první sovětská vláda – **Rada lidových komisařů**. Skládala se výhradně z bolševiků. Prvním jejím předsedou byl zvolen Lenin.

Moc nepřešla do rukou sovětů všude rázem. Na ulicích Moskvy trvaly ještě několik dní kruté a úporné boje.

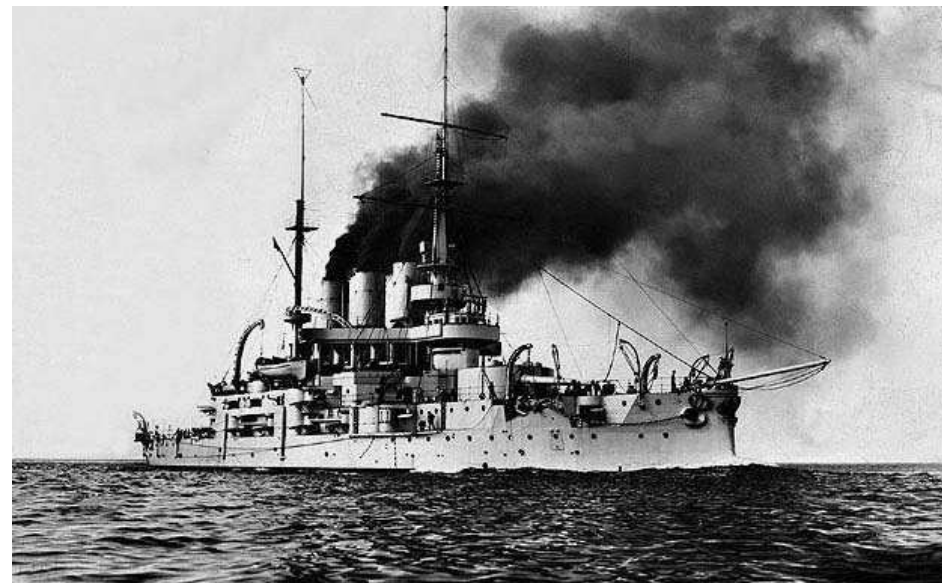
10. listopadu Kerenskij, který za povstání prchl z Petrohradu do obvodu severní fronty, sebral několik kozáckých oddílů a poslal je pod velením generála Krasnova proti Petrohradu. Protisovětská vzpoura byla celkem snadno potlačena. Kerenskij prchl převlečený do ženských šatů.

Generál Duchonin odmítl plnit rozkaz sovětské vlády a zahájit jednání s německým velitelstvím o příměří. Rozkazem sovětské vlády byl sesazen, kontrarevoluční hlavní stan byl rozehnan a generál Duchonin zabit vzbouřenými vojáky.

Sovětská revoluce se v době od října 1917 do ledna – února 1918 rozšířila po celé

Lenin na revolučním shromáždění

Křižník „Potěmkin“

niků. Přes 1000 dělníků bylo toho dne carským vojskem zabito, přes 2000 zraněno. Bolševici šli společně s dělníky. Mnozí z nich byli zabiti nebo zatčeni.

9. leden byl nazván „**Krvavou nedělí**“. Toho dne byla ubita víra dělnictva v cara. Dělnictvo pochopilo, že se může domoci svých práv jedině bojem. Po 9. lednu nabyl revoluční boj dělnictva ostřejšího, politického rázu. Demonstrace byly provázeny srážkami s policií a vojskem. Po městech se začaly hýbat vesnice. K potlačení rolnického povstání posílala carská vláda vojáky a kozáky. Vojsko střílelo do rolníků, zatýkalo je a mučilo, rolníci však v boji neustávali.

Dělnické a rolnické hnutí a porážka v rusko-japonské válce zapůsobily na armádu. Tato opora carismu zakolísala. V červnu 1905 proběhlo **povstání v černomořském válečném loďstvu, na křižníku „Potěmkin“**. Křižník kotvil nedaleko Oděsy, kde byla generální stávka dělnictva. Vzbouření námořníci zúčtovali s nenáviděnými důstojníky a připluli s křižníkem do Oděsy. Car poslal proti „Potěmkinovi“ válečné lodi, ale jejich mužstvo odmítlo střilet proti vzbouřeným kamarádům. Revoluční křižník však neměl uhlí a potraviny, proto byl nucen odplout k rumunskému pobřeží a vzdát se tamějším úřadům.

Povstání námořníků na křižníku „Potěmkin“ skončilo porážkou. Námořníci byli postaveni před soud, někteří byli popraveni, jiní posláni na nucené práce. Povstání bylo první masovou revoluční akcí v armádě a v námořnictvu. Toto povstání způsobilo, že si masy dělnictva a rolnictva, zejména pak vojáků a námořníků, lépe ujasnily a pochopily, co znamená připojení se armády a námořnictva k dělnické třídě, k lidu.

4. Vznik sovětů dělnických zástupců

V dubnu 1905 byl do Londýna svolán III. sjezd Sociálně demokratické dělnické strany Ruska. Menševici se odmítli sjezdu zúčastnit a současně s ním svolali konferenci v Ženevě. **Linie taktiky III. sjezdu strany** určila, že přes buržoazně demokratický ráz probíhající revoluce, přestože tato revoluce nemůže překročit rámec toho, co je možné za kapitalismu, má zájem na vítězství revoluce především proletariát, neboť vítězství revoluce by mu umožnilo, aby se zorganizoval, politicky vyškolil a přešel od revoluce buržoazní k revoluci socialistické. Taktiku proletariátu může podepřít jedině rolnictvo, neboť bez úplného vítězství revoluce se nemůže vypořádat se statkáři a dostat statkářskou půdu. Liberální buržoazie nemá zájem na úplném vítězství revoluce, protože potřebuje carskou vládu jako prostředek proti dělnictvu a rolnictvu, jichž se nejvíce bojí. Bude-li v důsledku vítězného povstání ustavena prozatímní revoluční vláda, neodmítne sociální demokracie do ní za příznivých okolností vstoupit.

Linie taktiky menševické konference byla zcela odlišná: dle ní může být vůdcem revoluce jedině liberální buržoazie. Proletariát se nemá sblížovat s rolnictvem, ale s liberální buržoazií. Do případné prozatímní revoluční vlády nesmí sociální demokracie v žádném případě vstoupit, protože svou účastí v ní by mohla liberální buržoazii odstrašit a tím revoluci podlomit.

Kritiku taktiky menševiků a geniální zdůvodnění bolševické taktiky podal Lenin v znamenité knize *„Dvě taktiky sociální demokracie v demokratické revoluci“*.

Na podzim 1905 se revoluční hnutí rozšířilo po celé zemi. Stávka se šířila z továrny do továrny, ze závodu na závod, z města do města, z okresu do okresu. K stávkujícím dělnictvu se připojovali drobní úředníci, studenti, inteligence – advokáti, inženýři a lékaři.

Říjnová generální stávka přiměla polekaného cara, aby vystoupil s **říjnovým manifestem**. V manifestu ze 17. října 1905 byly lidu slíbeny „skutečná nedotknutelnost osobnosti, svoboda svědomí a slova, svoboda shromažďování a koaliční“. Bylo slíbeno, že bude svolána zákonodárná дума a že bude dáno volební právo všem třídám obyvatelstva.

Carská vláda slovy slibovala svobodu, ale ve skutečnosti nic podstatného nedala. Aby vnesla rozkol mezi lid, zorganizovala řadu krvavých protizhidožských pogromů, a aby se vypořádala s revolucí, vytvořila banditské policejní organizace „**Svaz ruského lidu**“ a „**Svaz archanděla Michaela**“. Tyto organizace překřtil lid na „**černou sotňu**“ (bandu). Černosotněnci za přispění policie veřejně přepadali a zabíjeli uvědomělé dělníky, revolucionáře z řad inteligence a studenty, zakládáním požárů a střelbou rozbíjeli veřejné projevy a schůze občanů.

V ohni boje proti carismu byla revolučním tvůrčím úsilím dělnických mas vytvořena nová mocná zbraň: **sověty dělnických zástupců**. Sověty dělnických zástupců, které byly sborem delegátů všech továren a závodů, byly ustavovány výhradně revolučními vrstvami obyvatelstva, bez ohledu na carské zákony a řády. Ve všech továrnách a závodech v Petrohradě se 13. (26.) října 1905 konaly volby do sovětů dělnických zástupců. V noci se konala první schůze sovětu. Hned po Petrohradě byl sověť ustaven v Moskvě.

Vliv sovětů byl obrovský. Přestože často vznikaly živelně, přestože nebyly organi-

něv a Kameněv byli ze strany vyloučeni.

Varování zrádci, začali nepřátelé revoluce hned činit opatření, aby povstání předešli a vedoucí štáb revoluce, bolševickou stranu rozdrtili. Prozatímní vláda vypracovala plán: den před zahájením II. sjezdu sovětů přepadnout a obsadit palác Smolný, sídlo Ústředního výboru bolševické strany, a rozdrtit vedoucí bolševické ústředí. Za tím účelem byly k Petrohradu staženy vojenské oddíly, které vláda pokládala za spolehlivé. Avšak dny a hodiny Prozatímní vlády už byly sečteny. Žádné síly už nemohly zastavit vítězný pochod socialistické revoluce.

Po celé dny před povstáním se revoluční vojenské oddíly, továrny a závody energeticky připravovaly k boji. Konkrétní úkoly obdržely také válečné lodi, křižníky „Aurora“ a „Záře svobody“.

Na schůzi petrohradského sovětu vyrazilil Trockij nepříteli den, který bolševici určili k zahájení povstání. Ústřední výbor strany se proto rozhodl zahájit a provést povstání před stanovenou lhůtou, a to den před zahájením II. sjezdu sovětů.

Kerenskij zahájil útok záhy ráno 24. října (6. listopadu). Nařídil, aby ústřední list bolševické strany „Rabočij Put“ (Dělnická cesta) byl zastaven, a k místnostem redakce a bolševické tiskárny poslal obrněná auta. Avšak rudí gardisté a revoluční vojáci v 10 hodin ráno obrněná auta vytlačili a postavili u tiskárny a redakce listu zesílené stráže. V 11 hodin ráno vyšel časopis s výzvou svrhnout Prozatímní vládu. Zároveň byly k Smolnému rychle staženy oddíly revolučních vojáků a rudých gardistů. Povstání začalo.

24. října v noci se do Smolného dostavil Lenin a osobně se ujal řízení povstání. 25. října (7. listopadu) Rudá garda a revoluční vojska obsadila nádraží, poštu, telegrafní úřad, ministerstva a státní banku. Předparlament byl rozpuštěn. Revoluční oddíly armády, které bolševici připravili k povstání, přesně plnily operační příkazy a bily se po boku Rudé gardy. Válečné loďstvo nezůstávalo za armádou. Křižník „Aurora“ hřměním svých děl namířených na Zimní palác zvěstoval 25. října počátek nové éry.

25. října bylo uveřejněno provolání bolševiků „Občanům Ruska“. Pravilo se v něm, že buržoazní Prozatímní vláda je svržena, že státní moc přešla do rukou sovětů.

Prozatímní vláda se ukryla v Zimním paláci pod ochranou chovanců důstojnické školy a úderných praporů. **V noci na 26. října vzali revoluční dělníci, vojáci a námořníci Zimní palác útokem a Prozatímní vládu zatkli. Ozbrojené povstání v Petrohradě zvítězilo.**

II. všeruský sjezd sovětů byl zahájen ve Smolném 25. října 1917 v 10 hodin 45 minut večer, kdy vítězné povstání v Petrohradě bylo už v plném proudu a moc v hlavním městě byla fakticky v rukou petrohradského sovětu. Bolševici dostali na sjezdu převážnou většinu. Menševici, bundovci (členové Všeobecného židovského sociálně demokratického svazu) a praví eserí viděli, že jejich věc je ztracena. Prohlásili, že se odmítají sjezdu účastnit, a opustili jej.

V noci 26. října (8. listopadu) 1917 přijal sjezd **dekret o míru**. Obrátil se k válčícím zemím s návrhem, aby ihned uzavřely příměří alespoň na tři měsíce a zahájily vyjednávání o mír. Sjezd se zároveň obracel k „třídně uvědomělým dělníkům tří nejvyspělejších států národů lidstva a tří největších států zúčastněných v této válce: Anglie, Francie a Německa“. Obracel se k nim s výzvou, aby pomohli „úspěšně dovršit věc míru a

Bolševická demonstrace

16. Říjnové povstání v Petrohradě – vítězství socialistické revoluce

7. října přijel Lenin tajně z Finska do Petrohradu. 10. října se konala schůze Ústředního výboru strany, na které bylo usneseno zahájit v nejbližších dnech ozbrojené povstání. Ústřední výbor poslal zmocněnce pro zorganizování povstání do různých oblastí země. Při petrohradském sovětu byl ustaven vojenský revoluční výbor, který se stal legálním štábem povstání.

V té době i kontrarevoluce rychle shromáždila své síly. Zorganizovala „Svaz důstojnictva“ a úderné prapory, kterých bylo koncem října 43. Vláda Kerenského začala jednat o přesídlení vlády z Petrohradu do Moskvy. Z toho bylo patrné, že se chystala vydat Petrohrad Němcům, aby předešla povstání v tomto městě. Protestem petrohradských dělníků a vojáků byla Prozatímní vláda donucena zůstat v Petrohradě.

16. října se konala rozšířená schůze Ústředního výboru, na které bylo zvoleno stranické ústředí pro řízení povstání v čele se soudruhem Stalinem. Na schůzi se kapitulanti Zinověv a Kameněv vyslovili proti povstání. Když byli odmítnuti, vystoupili proti povstání a proti straně veřejně, v tisku. 18. října vyšlo v menševickém časopise „Novaja Žizň“ (Nový život) Kameněvovo a Zinověvovo prohlášení, že bolševici chystají povstání a že oni pokládají toto povstání za hazardérství. Kameněv a Zinověv tedy usnesení o povstání prozradili nepřítelům a vyzradili také, že povstání má být zahájeno v nejbližší době. To byla přímá zrada. Lenin navrhl Ústřednímu výboru, aby Zino-

začně uspořádány a že byly svým složením nesourodé, počínaly si jako orgán moci. Svémocně prováděly svobodu tisku, zaváděly osmihodinovou pracovní dobu, vyzývaly lid, aby neplatil carské vládě daně. V jednotlivých případech konfiskovaly peníze carské vlády a vynakládaly je na účely revoluce.

5. Prosincové ozbrojené povstání a I. Státní дума

V listopadu 1905 se vrátil do Ruska Lenin a začal osobně spolupracovat při **přípravě ozbrojeného povstání**. 9. (22.) prosince 1905 se objevily v Moskvě první barikády. Carská vláda zasáhla dělostřelectvem. Shromáždila vojenské útvary, které byly mnohem silnější než síly vzbouřenců. Několik tisíc ozbrojených dělníků hrdinně bojovalo 9 dní.

Revoluční povstání propukla rovněž v některých jiných městech a krajích.

K ozbrojenému odboji povstaly i utiskované národy Ruska. Všechna tato povstání, stejně jako povstání v Moskvě, však carismus s nelidskou krutostí potlačil.

Menševici dokazovali, že povstání je věc zbytečná a zhoubná, že za revoluce je možno se obejít bez povstání, že úspěchu je možno dosáhnout mírovými prostředky. Bolševici pranýřovali takový názor jako zrádčovství.

Carská vláda se v boji proti revoluci neomezovala jen na represivní opatření, ale rozhodla se zasadit revoluci další ránu svoláním nové „zákonodárné“ dумы. Počítala, že svoláním takové dумы odradí od revoluce rolnictvo. V prosinci 1905 vydala zákon o svolání nové „zákonodárné“ dумы. Carský volební řád byl ovšem protidemokratický.

Rozehnutí demonstrace armádou

Volební právo nebylo všeobecné, přímé ani tajné. Volebním řádem byla v dumě zajištěna obrovská převaha hrstky statkářů a kapitalistů nad milionovými masami dělnictva a rolnictva.

Značná část rolnictva tehdy věřila, že jim дума může dát půdu. Bolševici, aby zabránili tomuto klamání lidu, vyhlásili a provedli taktiku bojkotu I. Státní dumy.

Menševici byli pod náporom dělnických mas donuceni přistoupit na sjednocení s bolševiky. V dubnu 1906 se sešel ve Stockholmu **IV. sjezd SDDSR**. Na sjezdu měli většinu, ač nepatrnou, menševici a v řadě otázek byla přijata menševická usnesení. Na tomto sjezdu došlo jen k formálnímu sjednocení, fakticky setrvali bolševici i menševici při svých názorech a podrželi své samostatné organizace.

6. Stolypinská reakce

Protože se I. Státní дума ukázala nástrojem nedosti povolným, carská vláda ji v létě 1906 rozešla a ohlásila, že svolá v brzké době **II. Státní dumu**. Bolševici se rozhodli zúčastnit se voleb do II. dumy, aby jí využili jako tribuny v zájmu revoluce.

V květnu 1907 se sešel v Londýně **V. sjezd strany**. V době sjezdu měla SDDSR na 150 000 členů. Z 336 delegátů sjezdu měli bolševici pevnou většinu.

Sjezd podal bolševické zhodnocení všech neproletářských stran a zformuloval bolševickou taktiku vůči těmto stranám. Usnesl se vést bezohledný boj jak proti černosotněnským stranám – „Svazu ruského lidu“, monarchistům, radě sjednocené šlechty – tak i proti „Svazu 17. října“ (okt'abristům), obchodně-průmyslové straně a straně „mírné obrody“. Všechny tyto strany byly zjevně kontrarevoluční.

Pokud jde o liberální buržoazii, o kadetskou stranu, sjezd stanovil, že je nutno odhalovat její pokrytecký „demokratismus“ a bojovat proti pokusům liberální buržoazie postavit se do čela rolnického hnutí. S „narodnickými“ nebo „trudovickými“ stranami (lidoví socialisté, trudovická skupina a sociální revolucionáři čili eseri) připustil sjezd uzavírání smluv za účelem společného náporu proti carismu a proti kadetské buržoazii.

9. června 1907 rozešel car II. Státní dumu. Všechny 65 sociálně demokratických poslanců v dumě bylo pozatýkáno a vypovězeno na Sibiř. Carský ministr Stolypin stupňoval krvavý teror. Kárné expedice postřílely a oběsily tisíce revolučních dělníků a rolníků. Za obrovského nebezpečí se Leninovi v prosinci 1907 podařilo znovu uniknout do ciziny.

III. дума byla svým složením černosotněnsko-kadetská. Pravicoví (nazývali se tak podle toho, že seděli v dumě na pravé straně lavic) byli představiteli nejzavilejších nepřítelů dělnictva a rolnictva.

9. listopadu 1906 vydal Stolypin nový pozemkový zákon o vystupování rolníků ze společenství vesnické občiny. Rolník mohl svůj příděl prodat, což dříve učinit nesměl. Zámožným rolníkům, kulakům, tím bylo umožněno lacino skupovat půdu od méně majetných rolníků. Za několik let po vydání tohoto zákona pozbylo přes milion méně majetných rolníků veškerou půdu a přišlo na mizinu.

15. Potlačení spiknutí generála Kornilova

Když buržoazie uchvátila veškerou moc, začala se připravovat k rozdrčení oslabených sovětů a k nastolení nezastřené kontrarevoluční diktatury. Kontrarevoluční generál Kornilov přímo žádal, aby „výbory a sověty byly rozeznány“. Kornilov se o svém kontrarevolučním spiknutí předem dohodl s Kerenským. Avšak v rozhodné chvíli zahájení spiknutí Kerenskij náhle obrátil a svého spojence se zřekl, neboť se obával, že povstanou-li lidové masy proti kornilovštině, smetou i vládu Kerenského, jestliže se kornilovština ihned nezřekne.

25. srpna nařídil Kornilov 3. jezdeckému armádnímu sboru pod velením generála Krymova, aby se vydal na pochod proti Petrohradu. Dělnictvo se začalo rychle ozbrojovat a připravovat k boji. K „divoké divizi“, postupující k Petrohradu, byli poslání delegáti. Když vysvětlili vojákům cíl Kornilovovy akce, „divoká divize“ odmítla útočit na Petrohrad. Generál Krymov se zastřelil, Kornilov a jeho spřeženci byli pozatýkáni (Kerenskij je však brzo propustil).

Nastalo období bolševizace sovětů. Mezi kompromisnickými stranami došlo k tříštění. U eserů a menševiků vznikla levá křídla – „leví“ eseri a „internacionalisté“, která se klonila k bolševikům. Anarchisté, kteří byli beztak bezvýznamnou skupinou, se nyní nadobro rozpadli.

Menševici a eseri svolali 12. září 1917 všeruskou demokratickou poradou, na které byl ustaven předparlament (Prozatímní rada republiky). Byl to však beznadějný pokus politických bankrotářů obrátit kolo revoluce zpět. Ústřední výbor bolševické strany se usnesl předparlament bojkotovat.

Manifestace bolševických vojáků

Zprávy o zahájení ofenzivy na frontě a potom o jejím krachu velmi pobouřily hlavní město. Ve Vyborské čtvrti vznikly živelné demonstrace. Bolševická strana byla proti ozbrojené demonstraci v této chvíli. Soudila, že revoluční krize ještě nedozrála, že izolované a předčasné povstání v hlavním městě může jen kontrarevoluci usnadnit rozdrčení předvoje revoluce. Když však bylo patrné, že masy od demonstrace neustoupí, strana se rozhodla zúčastnit se jí, aby jí vtiskla klidný a organizovaný ráz. To se bolševické straně podařilo.

Přestože šlo o klidnou demonstraci, byly proti demonstraci poslány reakční vojenské oddíly chovanců důstojnických škol a důstojníků. Došlo k zatýkání v zázemí i na frontách. 7. července byl vydán zatykač na Lenina.

Dvojvládní skončilo ve prospěch buržoazie. Veškerá moc přešla do rukou Prozatímní vlády, kdežto sověty se svým eserským a menševickým vedením se staly přívěškem Prozatímní vlády. Vzhledem k změněné situaci se bolševická strana rozhodla změnit taktiku. Přešla do ilegality, v ilegality skryla i svého vůdce Lenina a začala se připravovat na povstání, kterým by byla ozbrojenou silou svržena moc buržoazie a nastolena vláda sovětů.

14. VI. sjezd strany a příprava ozbrojeného povstání

Za neslýchaných štvanic buržoazního a maloburžoazního tisku se sešel v Petrohradě VI. sjezd bolševické strany. Trval od 26. července od 3. srpna 1917 a konal se tajně. V tisku bylo oznámeno jen jeho svolání. Místo, kde se koná, uvedeno nebylo. Špiclové si mohli nohy uběhat, aby místo vypátrali, ale marně.

Lenin se nemohl sjezdu zúčastnit, řídil jej však z ilegality. VI. sjezd **přijal do strany „mezirajonce“ i s jejich vůdcem Trockým.** To byla nevelká skupina, která existovala v Petrohradě od r. 1913 a skládala se z trockistů-menševiků a z části bývalých bolševiků. „Mezirajonci“ byli za války centristickou organizací. V době VI. sjezdu učinili „mezirajonci“ prohlášení, že ve všem souhlasí s bolševiky a žádají přijetí do strany. Sjezd jejich žádosti vyhověl za předpokladu, že se z nich časem mohou stát opravdoví bolševici. Někteří se potom bolševiky opravdu stali. Trockij a někteří jeho blízcí přátelé však vstoupili, jak se později ukázalo, do strany ne proto, aby pracovali v její prospěch, ale aby ji zevnitř rozkládali a rozbili.

VI. sjezd strany zaměřil stranu na ozbrojené povstání, na socialistickou revoluci.

Leninova podoba v ilegaltě

7. Srpnový protistranický blok

Pracovat v letech reakce v organizacích strany bylo mnohem obtížnější než v předchozím období rozvíjení revoluce. Počet členů strany prudce poklesl. Menševici ustupovali v panice, nevěřice v možnost nového rozmachu revoluce, hanebně se zřikali revolučních požadavků, chtěli zlikvidovat revoluční nelegální proletářskou stranu (proto se jim dostalo názvu „likvidátoři“). Na rozdíl od nich bolševici byli přesvědčeni, že je třeba připravovat masy na nový rozmach revolučního hnutí, ale přihlížet přitom k nové situaci, taktiku útoku zaměnit taktikou obrany, taktikou shromažďování sil, převedení kádru funkcionářů do ilegality a spojování nelegální práce s prací v legálních dělnických organizacích.

V r. 1912 zorganizoval Trockij „**srpnový blok**“ **všech protibolševických skupin a proudů proti Leninovi a bolševické straně.** Svě likvidátorství zastíral však Trockij centrismem, tvrdil, že nejde ani s bolševiky, ani s menševiky a že usiluje o jejich smíření.

VI. všeruská konference strany, která se konala v Praze v lednu 1912, se usnesla menševiky ze strany vyhnat a tím ustavila bolševickou stranu jako stranu samostatnou i formálně. Pražská konference zvolila bolševický ústřední výbor strany, jehož členy se stali Lenin, Stalin, Ordžonikidze, Svěrdlov, Spandarjan a jiní. Soudruzi Stalin a Svěrdlov byli zvoleni do ústředního výboru za své nepřítomnosti, neboť byli ve vyhnanství. Pro řízení revoluční práce v Rusku bylo ustaveno akční ústředí (ruské byro Ústředního výboru) v čele se soudruhem Stalinem.

Od pražské konference byla až do roku 1918 byla bolševická strana nazývána **Sociálně demokratickou dělnickou stranou Ruska, s dodatkem v závorkách: „bolševiků“**, zkráceně SDDSR(b).

8. Bolševický deník „Pravda“

Mocnou zbraní v rukou bolševické strany při upevňování jejich organizací a získávání vlivu mezi masami byl bolševický deník „**Pravda**“ vycházející v Petrohradě. Časopis

Bolševické noviny „Pravda“

byl založen na Leninův pokyn v době, kdy začínal nový rozmach revolučního hnutí. První číslo vyšlo 22. dubna (5. května podle nového kalendáře) 1912.

„Pravda“ organizovala uvědomělé dělníky před volbami do **IV. dумы**. Volby byly několikastupňové – nejdříve byli na dělnických schůzích zvoleni zmocněnci, kteří potom volili volitele, a teprve volitelé se účastnili voleb dělnického poslance do dумы. Seznam bolševických volitelů mohla „Pravda“ uveřejnit až v den voleb, protože při jeho dřívějším zveřejnění by byli kandidáti vydáni nebezpečí zatčení.

Dělníci volili do dумы odděleně od ostatních vrstev obyvatelstva, v tzv. dělnické kurii. Z devíti poslanců dělnické kurie bylo šest členů bolševické strany. Bolševická strana podala v tomto období příklad, jak je třeba řídit třídní boj proletariátu ve všech jeho formách a projevech. Budovala nelegální organizace, vydávala nelegální letáky, vedla tajnou revoluční práci mezi masami. Zároveň získávala stále větší vliv v různých legálních organizacích dělnické třídy - v odborech, lidových domech, večerních univerzitách, v klubech a v pojišťovacích institucích.

Menševici byli jak při agitačním využití tribuny dумы, tak i v dělnickém tisku a v jiných legálních organizacích zatlačeni do pozadí. Srpnový blok, vytvořený k boji proti bolševikům, se brzy pod jejich ranami rozpadl. Likvidátoři požádali o pomoc II. Internacionálu, která pod rouškou „smíru“ bolševiků s likvidátory žádala od bolševiků, aby zastavili kritiku politiky likvidátorů. Bolševici se však odmítli usnesením oportunistické II. Internacionály podříditi.

9. Imperialistická válka

Carská vláda vyhlásila 14. (27.) července 1914 všeobecnou mobilizaci. 19. července (1. srpna) vypovědělo Německo Rusku válku. **Rusko vstoupilo do války.**

Lenin a bolševici předvíдали už dávno před začátkem války její neodvratnost. Lenin poukazoval na to, že války jsou nezbytným průvodním jevem kapitalismu. Plenění cizích území, dobytí a oloupení kolonií, ovládnutí nových trhů bylo nejednou příčinou dobovačných válek kapitalistických států. **Válka je pro kapitalistické státy stejně přirozeným a zákonným jevem jako vykořisťování dělnické třídy.**

Zejména se války staly neodvratnými, když kapitalismus koncem XIX. a začátkem XX. století definitivně dosáhl nejvyššího a posledního stupně svého vývoje – **imperialismu**. Válka r. 1914 byla válkou za nové rozdělení světa a sfér vlivu. Byla dlouhou předem připravována všemi imperialistickými státy. Nebylo náhodné, že Rusko vstoupilo do imperialistické války na straně Dohody – Francie a Anglie. Před r. 1914 totiž byla nejdůležitější průmyslová odvětví v Rusku v rukou cizozemského kapitálu, hlavně francouzského, anglického a belgického, a car měl uzavřeny ve Francii a Anglii miliardové půjčky.

Vnitřní i zahraniční politiku carské vlády plně podporovali ultrareakční velkostatkáři a velkokapitalisté, stejně jako strana liberální buržoazie - kadeti. Maloburžoazní strany eserů a menševiků pomáhaly buržoazii klamat lid a zastírat imperialistický, lupičský ráz války. Hlásaly, že je nutno bránit buržoazní „vlast“ před „pruskými barbary“. Jedině bolševická strana vedla rozhodný boj proti carské samovládě, proti statkářům a kapitalistům a proti imperialistické válce.

Lenin nejednou upozorňoval na oportunismus II. Internacionály a na kolísavost jejich vůdců. Opakoval, že vůdcové II. Internacionály jsou proti válce jen slovy, že v případě války mohou přeběhnout na stranu imperialistické buržoazie a stát se přívrženci války.

Hned první dny války potvrdily, že Lenin měl pravdu. 4. srpna 1914 hlasovala německá sociální demokracie v říšském sněmu pro válečné úvěry. Stejně se zachovala

Stalin a Lenin

odstoupit. Byla ustavena **první koaliciční Prozatímní vláda**, do níž kromě představitelů buržoazie vstoupili menševici a eseri.

24. dubna 1917 byla zahájena **VII. konference bolševické strany**. Poprvé za dobu existence strany se konference sešla legálně. Nejbližší úkol strany shrnul Lenin v hesle: „Všecku moc sovětům!“ Toto heslo znamenalo, že je třeba učinit konec dvojvládí, že je nutno odevzdat veškerou moc sovětům a představitele statkářů a kapitalistů z mocenských orgánů vyhnat.

Po Leninově referátu o agrární otázce přijala konference usnesení o konfiskaci statkářské půdy, o znárodnění veškeré půdy v zemi. Velký význam měl referát soudruha Stalina o národnostní otázce. Lenin a Stalin učili, že proletářská strana musí podporovat národně osvobozené hnutí utiskovaných národů, namířené proti imperialismu.

Konference se jednoznačně postavila za Lenina, vyslovila se jasně o nejdůležitějších problémech a orientovala se na vítězství socialistické revoluce.

13. Potlačení červencové demonstrace dělníků a vojáků

3. (16.) června 1917 se sešel I. všeruský sjezd sovětů. V sovětech měli bolševici ještě menšinu. Prozatímní vláda, když se jí dostalo podpory I. sjezdu sovětů, se rozhodla pokračovat v imperialistické politice a 18. června hnala vojáky na frontě do ofenzivy.

3. (16.) dubna 1917 po dlouhé době, kterou byl nucen prožít jako exulant, se do Ruska vrátil V. I. Lenin. Jeho příjezd měl obrovský význam pro stranu a revoluci.

Do Petrohradu přijel Lenin 3. dubna v noci. Na Finském nádraží a na náměstí před ním se sešly tisíce dělníků, vojáků a námořníků, aby uvítali Lenina. Nevylicitelné nadšení se zmocnilo mas, když Lenin vystoupil z vagonu. Vyzdvihli Lenina na ruce a tak svého vůdce přinesli do hlavního nádražního sálu, kde menševici Čcheidze a Skobelev začali jménem petrohradského sovětu přednášet „uvítací“ řeči, ve kterých „vyslovovali naději“, že se Lenin s nimi „shodne“. Avšak Lenin je neposlouchal, prošel kolem nich k mase dělníků a vojáků a z obrněného auta přednesl proslulou řeč, ve které vyzýval masy k boji za vítězství socialistické revoluce.

Po příjezdu do Ruska se Lenin s veškerou energií oddal revoluční činnosti. Druhého dne přednesl na schůzi bolševiků referát o válce a revoluci a potom teze svého referátu opakoval na schůzi, kde byli přítomni i menševici. To byly proslulé **Leninovy dubnové teze**, které narýsovaly straně a proletariátu jasnou revoluční linii přechodu od buržoazní revoluce k revoluci socialistické.

Na poli hospodářském byla přechodná opatření v podstatě tato: znárodnění veškeré půdy v zemi a konfiskace statkářské půdy, sloučení všech bank v jednu národní banku a zavedení kontroly sovětu nad bankami, zavedení kontroly nad společenskou výrobou a distribucí výrobků. Na poli politickém navrhoval Lenin přechod od parlamentní republiky k republice sovětů. Dále pravil, že válku není možno skončit vpravdě demokratickým způsobem bez svržení buržoazie. Lenin nevybízěl k povstání proti Prozatímní vládě, která se tehdy těšila důvěře sovětů, nýbrž usiloval, aby vysvětlováním a ziskáváním bylo dosaženo většiny v sovětech, aby politika sovětů byla změna a aby prostřednictvím sovětů bylo změněno složení i politika vlády.

Lenin dále žádal, aby se upustilo od názvu sociálně demokratické strany. Sociálně demokratickými se nazývaly jak strany II. Internacionály, tak i ruští menševici. Tento název byl zneuctěn a zostuzen oportunisty, zrádci socialismu. Lenin navrhoval, aby bolševická strana byla nazvána stranou komunistickou, jak nazývali svou stranu Marx a Engels. Takový název je vědecky správný, protože konečným cílem bolševické strany je dosažení komunismu.

Nakonec Lenin ve svých tezích žádal, aby byla vytvořena nová Internacionála, III., Komunistická internacionála, zbavená oportunismu a sociálšovinismu.

Leninovy teze vyvolaly zběsilý řev mezi buržoazií, menševiky a esery. Petrohradská celoměstská konference bolševické strany i místní organizace strany teze schválily.

12. Počátek krize Prozatímní vlády

Ministr zahraničních věcí Prozatímní vlády Miljukov ujistil 18. dubna spojence, že dodrží carské smlouvy, že bude prolévat krev lidu tak dlouho, dokud imperialisté nedosáhnou „vítězného konce“. 20. dubna vyzval Ústřední výbor bolševické strany k protestu proti imperialistické politice Prozatímní vlády. Dělníci a vojáci táhli do středu města. Události 20. – 21. dubna znamenaly počátek krize Prozatímní vlády.

2. května 1917 byli Miljukov a Gučkov na nátlak mas přinuceni z Prozatímní vlády

většina socialistů ve Francii, Anglii, Belgii a v jiných zemích. **II. Internacionála přestala existovat. Fakticky se rozpadla na jednotlivé sociálšovinistické strany, bojující proti sobě.** Sociálšovinisté, mezi nimi také ruští menševici a eseři, hlásali „třídní mír“ dělnictva s buržoazií ve vlastní zemi a válku proti jiným národům za hranicemi své země. Klamali masy tvrzením, že buržoazie jejich země nemá na válce viny. Stejným nebezpečím pro věc proletariátu byli zakuklení sociálšovinisté, tzv. **centristé**. Centristé fakticky válku podporovali, protože jejich návrh zdržet se hlasování na podporu válečných úvěrů znamenal podporu války. Centrista Trockij stál ve všech nejdůležitějších otázkách války a socialismu proti Leninovi a proti bolševické straně.

Bolševici nebyli prostými pacifisty (přivrženci míru). Byli pro aktivní boj za mír, vystupňovaný k svržení moci válekychtivé imperialistické buržoazie. Razili heslo „přeměny války imperialistické ve válku občanskou“. Toto heslo znamenalo, že pracující lid, i ozbrojení dělníci a rolníci oblečení do vojenských uniforem musí, chtějí-li se zbavit války a domoci se spravedlivého míru, obrátit zbraně proti své buržoazii a svrhnout její moc.

Bolševici ustavovali buňky v armádě a v námořnictvu, na frontě i v posádkách v zázemí a rozšiřovali letáky s výzvami proti válce. Na frontě agitovala strana pro sblížení vojáků válčících armád.

Manifestace před carovým palácem v Petrohradě

10. Únorová revoluce, pád carismu

Válka trvala už tři léta. Buržoazie a statkáři se válkou obohacovali, avšak na dělnictvo a rolnictvo doléhala stále větší bída a stále horší útrapy. Obyvatelstvo a vojáci na frontě hladověli, neměli se do čeho obout a co obléci.

Carskou armádu stíhala porážka za porážkou. To vyvolávalo nenávist a rozhořčení mezi dělníky, rolníky, vojáky a inteligencí proti carské vládě, zesilovalo a zostřovalo revoluční hnutí proti carismu jak v zázemí, tak na frontě. Nespokojenost se začala zmocňovat také ruské imperialistické buržoazie. Buržoazie se stále více přesvědčovala, že carská vláda není s to ve válce zvítězit. Obávala se, že carismus uzavře separátní mír s Němci. Proto se rozhodla provést palácový převrat, sesadit cara Mikuláše II. a místo něho na trůn dosadit Michala Romanova, spjatého s buržoazií. **Car byl tedy izolován.**

O mezinárodním dnu žen, 23. února (8. března) 1917, vyšly na výzvu petrohradského bolševického výboru do ulic dělnice demonstrovat proti hladu, válce a carismu. Ráno 26. února (11. března) **začíná politická stávk a demonstrace přecházející v pokusy o povstání.** Dělnictvo odzbrojuje policii a samo se ozbrojuje. 26. února zahájila palbu 4. rota náhradního praporu Pavlovského pluku, Ne však do dělnictva, nýbrž do oddílů jízdní policie, které začaly střílet do dělníků. Vzbouření dělníci a vojáci přistoupili k zatýkání carských ministrů a generálů a propouštěli je žalářů revolucionáře. Když se zpráva o vítězství revoluce v Petrohradě roznesla do druhých měst a na frontu, dělnictvo a vojsko začalo všude sesazovat carské úředníky.

Únorová buržoazně demokratická revoluce zvítězila. Zvítězila proto, že dělnická třída ji hájila a byla v čele hnutí milionových mas rolníků, oblečených do vojenských uniforem. Hned v prvních dnech revoluce vznikly sověty. Rozdíl oproti roku 1905 byl v tom, že r. 1905 byly ustaveny sověty jen dělnických zástupců, kdežto v únoru 1917 vznikly z popudu bolševiků **sověty dělnických a vojenských zástupců.**

Zatímco bolševici řídili otevřený boj mas na ulicích, kompromisní menševici a eserí se zmocňovali funkcí zástupců v sovětech a ustavovali v nich svou většinu. Tomu napomáhala okolnost, že většina předáků bolševické strany byla v žaláři nebo ve vyhnanství (Lenin dlel v emigraci, Stalin a Svěrdlov byli ve vyhnanství na Sibiři), zatímco menševici a eserí se nerušeně procházeli po petrohradských ulicích.

Eserí a menševici nepomýšleli vůbec na ukončení války a na prosazení míru. Pokud jde o revoluční požadavky lidu, eserí a menševici soudili, že revoluce už skončila a nyní jde o to přejít do kolejí „normálního“ života společně s buržoazií.

27. února (12. března) 1917 ustavili liberální poslanci Státní dumy prozatímní výbor Státní dumy, který se po několika dnech dohodl s eserskými a menševickými vůdci za zády bolševiků na vytvoření nové vlády Ruska, **buržoazní Prozatímní vlády** v čele s knížetem Lvovem. Do Prozatímní vlády vstoupili vůdce kadetů Miljukov, vůdce okřabristů Gučkov a jiní zástupci kapitalistů. Jako představitel „demokracie“ byl do vlády pojat eser Kerenskij.

Vedle buržoazní vlády však existovala druhá vláda – Sovět dělnických a vojenských zástupců. Vojenští zástupci v sovětu byli hlavně z řad rolníků zmobilizovaných do války.

Tak vzniklo zvláštní proplétání dvou vlád, dvou diktatur: diktatury buržoazie, před-

stavované Prozatímní vládou, a diktatury proletariátu a rolnictva, představované Sovětem dělnických a vojenských zástupců. Vzniklo **dvojvládí.**

Široké masy drobné buržoazie, vojáků, ale i dělníků, opojené prvními úspěchy revoluce a uchláčené sliby menševiků a eserů, že teď je všechno na dobré cestě, skládají důvěru v Prozatímní vládu a podporují ji. Bolševické straně připadl úkol objasnit, že do plného vítězství revoluce je ještě daleko, že lidu se nedostane ani míru, ani půdy, ani chleba, dokud moc podrží buržoazní Prozatímní vláda a dokud v sovětech budou vládnout kompromisníci, menševici a eserí, a že k úplnému vítězství je třeba předat moc sovětům.

11. Leninův příjezd do Petrohradu a dubnové teze

Událostmi a počínáním Prozatímní vlády byla každého dne potvrzována správnost bolševické linie. Bylo stále jasněji patrné, že Prozatímní vláda nehájí zájmy lidu, nýbrž že je proti lidu, že není pro mír, nýbrž pro válku, že nechce a nemůže dát ani mír, ani půdu, ani chleba. Stávalo se jasným, že dvojvládí, které vzniklo po únorové revoluci, se nemůže dlouho udržet.

Organizace bolševické strany, které za carismu pracovaly nelegálně v nejtěžších poměrech, vystoupily po únorové revoluci z ilegality a přikročily k otevřené politické a organizační činnosti. Bolševické organizace měly tehdy asi 40 000 až 45 000 členů. To však byly kádry zocelené v boji. Výbory strany byly zreorganizovány podle zásady demokratického centralismu. Bylo stanoveno, že všechny orgány strany, od nejnižších až po nejvyšší, musí být voleny.

Leninův projev na demonstraci

Bylo stanoveno, že všechny orgány strany, od nejnižších až po nejvyšší, musí být voleny.